

بررسی تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر

ازهم‌گسیختگی خانواده. (مورد مطالعه شهر تهران)

جعفر حسین پور* ، رضا عبدالرحمانی** ، رسول علیزاده***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۲/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۴/۲۴

چکیده

گرایش به تماشای برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، تأسیس شبکه‌ها و پخش برنامه‌هایی به زبان فارسی از طریق این شبکه‌ها طی سال‌های اخیر موجی از نگرانی‌ها را در خصوص افزایش آسیب‌های اجتماعی، به‌ویژه آسیب‌های مرتبط با خانواده‌ها در سطح مسئولان نظام به همراه داشته است. بر همین اساس بررسی و تحلیل اجتماعی تأثیرات این برنامه‌ها بر ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها در شهر تهران (فارغ از تمام عوامل مؤثر دیگر بر ازهم‌گسیختگی خانواده)، هدف اساسی مقاله حاضر است. چارچوب نظری مورد استفاده شامل نظریه وابستگی، نظریه استفاده و رضاهندی و در نهایت نظریه کاشت در حوزه ارتباطات و رسانه می‌باشد. روش این تحقیق

* دانشیار و عضو گروه علوم اجتماعی دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول). j.sadat95@gmail.com

** دانشیار و عضو گروه علوم اجتماعی دانشگاه علوم انتظامی امین. rar0664@yahoo.com

*** کارشناس ارشد رشته اطلاعات دانشگاه علوم انتظامی امین. r.alizadeh67@chmail.ir

تحلیلی- توصیفی از نوع پیمایش بوده است. روش گردآوری اطلاعات میدانی و ابزار آن پرسشنامه محقق ساخته است. نمونه آماری آن ۱۳۷ نفر از مخاطبان برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان است که به روش تصادفی از میان کسانی که به‌نوعی درگیر موضوع اختلافات، تنش‌ها و شکایات مرتبط با خانواده بوده و برخی از آنها به همین سبب به دادگاه مراجعه کرده و تشکیل پرونده داده‌اند، انتخاب شده‌اند. روایی پرسشنامه با استفاده از روش منطقی و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ (ضریب آلفا کل ۰/۸۹۴) به دست آمده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین تماشای برنامه‌های فارسی‌زبان شبکه‌های ماهواره‌ای و ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها در تهران رابطه وجود دارد. علاوه بر این، نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبانی که در آنها به ترویج روابط نامشروع می‌پردازند، مانند: نمایش سریال‌هایی که روابط آزاد جنسی را به‌طور مستقیم و غیرمستقیم ترویج می‌کنند و نیز برنامه‌های دیگری از این دست بیش از سایر برنامه‌ها در ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها تأثیر دارند.

واژه‌های کلیدی: خانواده، ماهواره فارسی‌زبان، ازهم‌گسیختگی خانواده، هویت فردی، سبک زندگی غربی.

مقدمه و طرح مسئله

در سال‌های آغازین قرن بیست و یکم، جهان شاهد انقلابی شگرف در عرصه ارتباطات و اطلاعات و تکنولوژی بود. به نظر می‌رسد که اینترنت، موبایل، شبکه‌های اجتماعی و تلویزیون به‌عنوان نمادهای عینی تکنولوژی یادشده، ما را به هرسمتی خواهد، می‌برد. خانواده در تمام فرهنگ‌ها کانون شکل‌گیری هویت فرد است. هیچ فردی جدا از خانواده‌اش قابل‌تعریف نیست و خانواده رکن اصلی سازنده فرد و شخصیت اوست (ثنایی، ۱۳۷۹). خانواده بنیادی‌ترین شکل اجتماعی و اصلی‌ترین جزء هر اجتماعی است. اگر بگوییم دستیابی به جامعه‌ای سالم در گرو سلامت خانواده و تحقق خانواده

سالم و مستحکم مشروط به برخورداری افراد آن از سلامت روانی و داشتن ارتباط مطلوب با یکدیگر است، پربی‌راه نگفته‌ایم (نعمتی انارکی و خطیب زاده (۱۳۹۳). در حقیقت برپایی و استحکام هر بنایی ارتباط مستقیمی با پی‌ریزی صحیح و قدرت مقاومت ستون‌های آن دارد، به همین ترتیب استحکام و ثبات جامعه نیز همچون بنایی عظیم به استواری ستون‌های آن، یعنی خانواده، بوده و هرگونه کجی و سستی در بنای آن موجب فروریختگی ارکان جامعه می‌گردد. خانواده، مناسب‌ترین نظام برای تأمین نیازهای روحی و معنوی بشر است و بهترین بستر را برای تأمین امنیت و آرامش روانی اعضا، پرورش نسل جدید، اجتماعی کردن فرزندان و برآورده ساختن نیازهای عاطفی افراد فراهم می‌آورد.

یافته‌های برخی تحقیقات نشان می‌دهد که طی سال‌های گذشته و پس از آمدن ماهواره به فضای فرهنگی ایران، گرایش به تماشای برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای افزایش یافته، به قسمی به اعتراف برخی مسئولان بیش از ۷۵ درصد خانوارهای تهرانی دارای ماهواره هستند و عمدتاً به تماشای انواع برنامه‌ها (فیلم، سریال، موسیقی و...) می‌پردازند (گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی، ۱۳۸۸). در چنین وضعیتی - که سازمان‌ها و نهادهای مرتبط در خصوص گرایش به استفاده از برنامه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای اعلام هشدار داده‌اند - برخی برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای به‌گونه‌ای ناخودآگاه و برخی دیگر به‌طور هدفمند و تخصصی به هدف‌گیری و تمرکز بر تأثیرگذاری پیکره خانواده‌ها پرداخته‌اند. ترویج خانواده‌های بی‌سامان و لجام‌گسیخته، عادی‌سازی خیانت همسران به یکدیگر، عادی جلوه دادن روابط جنسی دختر و پسر پیش از ازدواج، ترویج فرهنگ باهم بودن به‌جای ازدواج و عادی جلوه دادن سقط‌جنین برای دختران (شکریگی، ۱۳۹۱) از جمله نتایج برخی از آن یافته‌های تحقیقات یادشده است. حال باید دید که تا چه اندازه چنین یافته‌هایی در خصوص تحولات و تغییرات خانواده‌ها، که به باور برخی محققان تأثیرات بیرون از خانواده می‌باشد مقرون به واقعیت است.

از این رو مقاله حاضر با علم به ورود شبکه‌های ماهواره به فضای ایران و نیز گسترش گرایش خانواده‌ها به تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای، در صدد است تا صحت و سقم این یافته‌ها را به آزمون بگذارد. به این ترتیب که می‌خواهد بداند تا چه اندازه (فارغ از تأثیرات سایر عوامل فردی- اجتماعی بر ساختار خانواده) برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر اژه‌م‌گسیختگی خانواده‌های تهرانی تأثیرگذار بوده است. به عبارت دقیق‌تر سهم برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در اژه‌م‌گسیختگی خانواده‌های تهرانی با تأکید این پرسش‌ها تا چه اندازه بوده است؟ الف) نقش برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای در ترویج روابط نامشروع؟ ب) نقش برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای در کاهش قبح طلاق، ج) نقش برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای در گسترش هویت فردی، و د) نقش برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای در ترویج الگوها یا سبک زندگی غربی تا چه اندازه بوده است؟

پیشینه تحقیقات

مروری بر یافته‌های تحقیقات دیگر نشان می‌دهد که برنامه‌های ماهواره‌ای با تأکید بر خانواده‌ها تا اندازه زیادی موضوع مطالعه سایر محققان بوده است.

نتایج یافته‌های فداکار دیلمانی (۱۳۸۰) با عنوان «اوقات فراغت جوانان شهرستان ارومیه، بررسی تأثیر عوامل فرهنگی برنامه‌های ماهواره‌ای تلویزیون بر قشر جوان» نشان می‌دهد که جوانانی که بیشتر در معرض تماشای برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای قرار دارند، بیشتر تمایل و گرایش به الگوهای رفتاری غربی مانند: دوستی‌ها و ارتباطات آزاد با دختران، پوشیدن البسه غربی، رقص دسته‌جمعی، موسیقی غیرمجاز، آرایش و مد و... از خود نشان می‌دهند.

نتایج تحقیق بهرامی و شاه‌آبادی (۱۳۸۵) با عنوان «بررسی نگرش و گرایش به کارکرد برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهرک

سجادیه تهران) نشان داد که اکثریت پاسخگویان بر این باور بودند که ماهواره، اوقات فراغت مناسب و لحظات شادی را برای آنها فراهم می‌کند، این در حالی است که از سوی دیگر همین افراد نگران تغییراتی که ماهواره بر ساختار خانوادگی زندگیشان به وجود می‌آورد، نیز هستند.

یافته‌های تحقیق عربی و دیگران (۱۳۸۵) با عنوان «ماهواره و هویت جنسیتی دختران جوان» نشان داد که بین وجود ماهواره در منزل و هویت جنسی رابطه وجود دارد. تحقیقات دیگر در این باره نشان می‌دهد که بلوغ زودرس و دسترسی سریع به اطلاعات جنسی، باورهای غلط درباره مسائل عاطفی و جنسی، فراهم‌سازی گسست و درگیری بین نسلی، ایجاد زمینه‌های اختلاف و تنش بین همسران، کاهش تعاملات واقعی و وابستگی و اتلاف وقت، افت عملکردهای تحصیلی و شغلی، افزایش مصرف‌گرایی و اشاعه فحشا و بی‌بندوباری، افزایش فرار دختران، تبلیغ تنوع‌طلبی و هوس‌بازی از جمله دیگر یافته‌های تحقیقات محققان داخل کشور در خصوص تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای است.

افهمی و آقا محمدی (۱۳۸۶) نیز در تحقیق خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به ماهواره و تأثیر آن بر باورها و رفتارهای دینی مردم مشهد» دریافته‌اند که میانگین اعتقادات دینی و رفتارهای دینی در دو گروه کسانی که به ماهواره دسترسی دارند و کسانی که به ماهواره دسترسی ندارند، تفاوت قابل ملاحظه‌ای با یکدیگر دارند؛ به گونه‌ای که گروه دوم کمتر به رفتار دینی توجه و تأکید داشتند.

نعیمی (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان «تأثیر تعامل خانواده و ماهواره در بروز پدیده طلاق» به این نتایج دست‌یافت که برنامه‌های پخش‌شده در ماهواره‌ها تا اندازه‌ای در ایجاد ارزش‌های مدرن در زوجین تأثیر داشته و این خود به طرح موضوع طلاق کمک کرده است.

گل چین و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیق‌شان با عنوان مطالعه میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و مناسبات خانوادگی در بین شهروندان تهرانی،

دریافتند که خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند در قیاس با خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده می‌کنند به مراتب مناسبات خانوادگی بهتری دارند و در نهایت دو متغیر «میزان استفاده» و «نوع استفاده» از شبکه‌های ماهواره‌ای ۲۶ درصد از تغییرات مناسبات خانوادگی را تبیین می‌کنند. می‌توان گفت، هر قدر میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای بالاتر باشد و هر چه خانواده‌ها به صورت منظم‌تر از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده کنند، مطلوبیت مناسبات خانوادگی به‌طور کلی و نیز مطلوبیت روابط والدین و فرزندان و روابط زناشویی و اعتماد زناشویی آن‌ها کمتر خواهد شد.

یافته‌های تحقیق صفری شالی (۱۳۹۲) نشان می‌دهد که خانواده‌هایی که به برنامه‌های ماهواره‌ای تماشا می‌کنند در مقابل خانواده‌هایی که کمتر یا اساساً به این برنامه‌ها نگاه نمی‌کنند، از استحکام کمتری برخوردارند.

مزیدی شرف‌آبادی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود با عنوان «مقایسه نگرش افراد مطلقه و متأهل پیرامون نقش ماهواره در انسجام خانواده» به این نتیجه رسیدند که میانگین میزان تأثیر منفی، شبکه‌های ماهواره‌ای بر انسجام خانواده از نظر نمونه آماری این تحقیق بیشتر از متوسط است ضمن این که افراد مطلقه و افرادی که از ماهواره استفاده نمی‌کردند نگرش منفی‌تری نسبت به تأثیر ماهواره بر انسجام خانواده داشتند. هرچه پاسخگو بیشتر از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان استفاده می‌کرد میزان تأثیر منفی ماهواره بر روابط زناشویی، روابط والدین و فرزندان، مناسبات خانوادگی و انسجام خانواده را کمتر ارزیابی می‌کرد.

فتحعلی زاده (۱۳۹۳) در مقاله‌اش: بررسی پیامدهای گسترش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر هویت فرهنگی خانواده و رحمانی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیق‌شان با عنوان «بررسی تغییرات فرهنگی ناشی از استفاده از رسانه ماهواره در حوزه ارزش‌های خانواده مورد مطالعه: خانواده‌های شهرستان فرشبند فارس در سال ۹۴-۱۳۹۳» دریافتند که در بین رسانه‌های متنوع و نوین می‌توان از ماهواره به‌عنوان

یکی از پرمخاطب‌ترین رسانه‌ها در سراسر جهان یادکرد که امروزه نقشی مهم در رشد شخصیت افراد، بروز بحران هویت فرهنگی خانواده و ارزش‌های خانواده ایفا می‌کند. نتایج تحقیق نعمتی انارکی و خطیب زاده (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان بررسی میزان تأثیرات روانی شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم بر زنان مخاطب تهران، مطالعات عملیات روانی‌شان دادند که زنان بیننده شبکه ماهواره‌ای جم از رضایتمندی از زندگی زناشویی کمتر و بهداشت روانی نامطلوب‌تری نسبت به زنان غیر مخاطب ماهواره برخوردارند، همچنین بین رضایتمندی از زندگی زناشویی و بهداشت روانی و "میزان تماس‌های شبکه ماهواره‌ای جم" رابطه معنادار و منفی وجود داشت.

ایل زکی (۱۳۹۵) بر تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای بر سبک زندگی و حقوق بشر. صیانت از حقوق زنان؛ هاشمیان فر و خدایی (۱۳۹۴) بر تحلیل محتوای سریال‌های ماهواره در ارائه الگوی نقش به زنان و کاهش امنیت خانواده‌ها (تحلیل محتوای کیفی سریال کوزی گونی پخش‌شده از شبکه جم. تی.وی)؛ نعمتی انارکی و خطیب زاده (۱۳۹۴) بررسی تأثیر سرمایه‌های شبکه ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی؛ (مورد مطالعه: شبکه ماهواره‌ای جم) روابط رضایتمندی زناشویی؛ رحمانی و وحیدا و اسماعیلی (۱۳۹۵) در خصوص تغییرات فرهنگی ناشی از استفاده از رسانه ماهواره در خانواده؛ بهرامیان یاقوتی (۱۳۹۵) در خصوص تأثیرات رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و پای بندی به هویت فرهنگی در زنان شهر تهران بر پای بندی بسیار کمتری به هویت فرهنگی و تضعیف هویت فرهنگی زنان و بالاخره رحمانی و همکاران (۱۳۹۶) بر تأثیر این برنامه‌ها بر تغییرات فرهنگی خانواده‌ها تأکید داشتند.

در تمام نظریه‌های تأثیر رسانه‌ای جمعی، دو موضوع خانواده‌ها، کودکان و موضوعاتی جنسیتی در رأس دغدغه‌های محققان ارتباطات بوده است (هاترنر و

شاورز^۱، ۱۹۹۳؛ بوهم، ۲۰۱۸). برای نمونه مرتون همراه با لاسول از جمله کسانی بودند که بر تأثیر تماشای تلویزیون و رسانه‌های دیگر بر روی خانواده (مک کوایل، ۲۰۰۲؛ کازنون، ۱۳۸۲) و ساختارهای آن نظریه‌هایی را ارائه کردند (مرتون، ۱۹۶۸). تحقیقات بوهم^۲ بر روی سنت‌های خانوادگی، ارزش‌ها و ساختار خانواده و یافته‌های مک‌گرا^۳ (۲۰۱۲) در خصوص تأثیر تماشای رسانه‌های جدید (ماهواره و اینترنت) بر روی تعاملات خانوادگی، همسایگی و سبک زندگی از آن جمله است. انتشارات الزویر^۴ (۲۰۰۹) در یکی از تحقیقات بر روی تأثیر رسانه‌های جدید مانند ماهواره‌ها بر روی خانواده‌ها به این نتیجه رسید که رسانه‌های فوق تا اندازه‌ای زیادی بر اصول و چارچوب‌های خانواده‌ها از شیوه‌های ازدواج و زندگی تا تغییر سبک‌های زندگی مؤثر هستند. در همین خصوص تحقیقات هاپر^۵ نیز نشان می‌دهد که رسانه‌های به‌ویژه جدید تأثیرات غیرقابل انکاری بر فرآیندهای شکل‌گیری رفتارهای جدید، تغییرات اجتماعی و نیز ساختارهای نهادهای اجتماعی به‌ویژه خانواده‌ها داشته‌اند. بارنیدج^۶ (۲۰۱۵) بر روی نقش انتشار اخبار و پیام‌های شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها بر روی مخاطبان تحقیق کرده به این نتیجه رسید که رسانه‌ها بر روی اجماع، توافق اجتماعی و جوان جمعی مؤثرند. سورت^۷ (۲۰۰۷) بر روی تأثیر رسانه در حوزه قضا و عدالت کیفری، خانواده‌ها و سیاست‌گذاری کار کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجله علمی علوم انسانی

1. Barbara Hattermer and H. Robert Showers (1993)
2. Helen Boehm(2018)
3. McGrath, S (2012)
4. ELSEVIER
5. Happer,Catherine (2013)
6. Barnidge, Matthew(2015)
7. Surette, R. (2007)

مبانی نظری

اگر بخشی از نظریه‌های حول مخاطب را که معتقدند این مخاطبان هستند که محتوای رسانه‌ها را شکل می‌دهند (مک کوائیل، ۱۳۸۰)، کناری نهیم؛ تحقیقات نشان می‌دهد که امروز علاوه بر اقناع، مخاطبان به انحاء مختلف تحت تأثیر رسانه‌ها قرار دارند. این تأثیر با توسعه انواع رسانه‌ها و تکنولوژی‌های نوین ارتباطی - اطلاعاتی و حضور بیش‌ازپیش آن‌ها در زندگی روزمره ما، تنها محدود به تغییر یا استحکام عقاید، نگرش‌ها، و رفتارها نیست (تن، ۱۳۸۸: ۲۴۳). بلکه رسانه‌ها به‌عنوان عامل مهم جامعه‌پذیری در تاروپود زندگی ما حضور داشته، به نشر افعال ناهنجار و نیز مابقی عرصه‌های زندگی اجتماعی کمک می‌نمایند (روز، ۲۰۱۰). بر این اساس نگرانی‌های اجتماعی زیادی^۱، در خصوص تأثیرات برخی رسانه‌ها وجود دارد (دوران، ۱۳۸۶: ۱۸۷)، که به لحاظ تاریخی سه دوره را طی کرده است (ویندال، سیگنایترز و اولسون، ۱۳۷۶: ۳۲۶؛ نیز نگاه کنید به مکلود و کوشکی و مکلود، ۲۰۰۹).

۱) رویکرد نظری قائل به تأثیرات قاطع: ظهور نظریه گلوله جادویی یا سوزن تزریق^۲، شاید گویاترین گزینه و توصیف برای نشان دادن تأثیرات بی‌چون‌وچرای رسانه‌ها بر مخاطبان است (دوران، ۱۳۸۶). به باور این گروه از محققان، رسانه‌ها هر جا که باشند از چنان قدرتی برخوردارند که می‌توانند عقاید، باورها، عادات زندگی و الگوهای رفتارها را مطابق میل کنترل‌کنندگان آن درآورده یا تغییر دهند بر اساس این دیدگاه رسانه‌ها و محتوای رسانه‌ای به‌مثابه علل ایجادکننده، مقوم، تشدید و تسهیل‌کننده پدیده‌ها در جامعه‌اند (مک‌کوائیل، ۱۳۸۵: ۷۲ و ۳۵۵). ۲) رویکرد نظری قائل به تأثیرات محدود: که با سلسله مطالعات بسیاری از محققان (مانند لازارسفلد ۱۹۴۴،

1. Corey Ross
2. Social Anxiety
3. McLeod D.M; Kosicki G.M; McLeod J.M. (2009).
4. Magic bullet theory or hypodermic needle theory

برلسون ۱۹۵۹ و کلپر (۱۹۶۰) توام بود (سیسیل^۱، ۲۰۱۳)، بر این باور شدند که تأثیرات رسانه‌ها نه قطعی، بلکه اساساً احتمالی و با توجه به ویژگی‌های فردی و اجتماعی است (دوران، ۱۳۸۶؛ مک کوایل، ۱۳۸۵: ۳۵۶، سروت، ۱۹۹۸). ۳ و بالاخره رویکرد نظری قائل به تأثیرات نیرومند، که برای نخستین بار از سوی نئومان در مقاله‌ای با عنوان «بازگشت به مفهوم رسانه‌های جمعی قدرتمند» ارائه شد (مک کوایل، ۱۳۸۵: ۳۵۷). در این مرحله از تأثیرات رسانه‌ای با عطف توجه به مواردی چون، دگرگونی درازمدت (به‌جای دگرگونی‌های کوتاه‌مدت)، توجه بیشتر به تأثیرات شناختی تا تأثیرات عاطفی، دقت بیشتر در نقش متغیرهای میانجی مثل ساختار و انگیزه و اشکال نهادی تولیدات رسانه‌ای مواجهیم (مک کوایل، ۱۳۸۵: ۳۵۸؛ کریس^۲، ۲۰۱۳).

در حال حاضر نه فقط رسانه‌های جمعی به لحاظ تعداد و نوع بیشتر و پیچیده‌تر شده و گستره، سرعت انتقال پیام‌ها و سرعت دسترسی و حجم دریافت و تبادل اطلاعات دگرگون گردیده؛ بلکه مخاطبان و کاربران جدید و فعالی (افتاده، ۱۳۸۹؛ ایل زکی، ۱۳۹۵) به جهت تأثیرپذیری، که هم تولیدکننده و مصرف‌کننده اطلاعات (خلقتی، ۱۳۹۰) و هم به اشتراک‌گذارنده آن (مولایی، ۱۳۸۹) به وجود آمده است.

چارچوب نظری این پژوهش با تأکید بر سه نظریه مهم تأثیر رسانه‌ای و تلفیقی از نظریه کاشت، وابستگی و استفاده و خشنودی و قدرت رسانه (کاستلز، ۱۳۹۶: ۶۷؛ بوشمن و هشمن^۳، ۲۰۰۶ و هشمن، ۲۰۰۵) و نیز ماهواره‌هاست (رحمانی و وحیدا اسماعیلی، ۱۳۹۵؛ اسماعیلی و وحیدا و رحمانی، ۱۳۹۶). در نظریه بهره‌مندی و رضامندی، مهم‌ترین عنصر، شخص مخاطب است. فرض محوری الگوی استفاده و خشنودی این است که مخاطبان کم‌وبیش به صورت فعال به دنبال محتوایی هستند که بیشترین رضامندی را برای آن‌ها فراهم کند. درجه این رضامندی بستگی به نیازهای فردی دارد،

-
1. Cecil, A. (2013)
 2. Curtis, A. (2013)
 3. Bushman BJ, Huesmann LR

افراد هر قدر بیشتر احساس کنند که محتوای واقعی نیاز آنان را برآورده می‌کند، احتمال این که آن محتوا را انتخاب کنند بیشتر است (نقیب السادات و نظری؛ ۱۳۹۱). بر اساس نظر کاتز، می‌توان با اطمینان گفت که مردم در انتخاب رسانه‌ها به دنبال رسانه‌ای خواهند بود که بیشترین نیازهای مورد انتظار آن‌ها را از نظر «تنوع» و «جذابیت» رسانه‌ای تأمین نماید.

«نظریه وابستگی»، به‌عنوان مکمل نظریه «استفاده و رضامندی»، معتقد به وابسته بودن مخاطب به رسانه‌ها به علت رفع نیازهای خود است. به عبارت دیگر، نظریه وابستگی در ارتباط بین رسانه و مخاطب، بر درجه‌ای بالاتر از رفع نیازهای رسانه‌ای مخاطبان و آن «وابسته شدن» مخاطب به رسانه تأکید دارد. بر اساس این رویکرد، اگر رسانه‌ای بتواند نیازهای مخاطبان خود را، به هر نحو ممکن برآورده سازد، نه تنها رضایت و خشنودی آن‌ها را به همراه خواهد داشت، بلکه با تأثیری که آن رسانه در مخاطب اقناع شده خواهد گذاشت، نوعی وابستگی به رسانه را در مخاطب به دنبال خواهد داشت.

نظریه کاشت «گرنبر» به اشکال مختلف تأییدکننده دو نظریه استفاده و خشنودی - وابستگی است. به باور وی تلویزیون و ماهواره در بین رسانه‌های ارتباطی، عمومی‌ترین، پرکاربردترین و شاید بانفوذترین رسانه‌ای است که مردم به دنبال رفع نیازهای ارتباطی خود در استفاده از آن هستند. هر برنامه تلویزیونی و ماهواره‌ای که بیشترین قابلیت تنوع‌پذیری، جذابیت نسبی و روزآمد بودن را در شبکه‌های آن بدست آورد، محبوبیت بیشتری خواهد یافت. بر اساس نظریه کاشت این که مخاطب دقیقاً و در یک‌زمان خاص به چه برنامه‌ای نگاه می‌کند، چندان مورد توجه نیست، بلکه میزان تماشای تلویزیون به‌طور کل و در درازمدت مورد تأکید قرار می‌گیرد، چون فرض بر این است که مخاطبان تلویزیون در مورد محتوای برنامه‌های آن قدرت گزینشگری ندارند و خود محتوا را انتخاب نمی‌کنند و یا این که خیلی تفاوتی ندارد که کدام برنامه را تماشا کنند (هاشمن، ۲۰۰۷). این فرض، در واقع مفهوم دو نظریه «استفاده و

خشنودی» و «وابستگی» را اگرچه رد یا انکار نمی‌کند، با این اوصاف بر تأثیر این رسانه‌ها تأکید دارد (متانی و حسن‌زاده و فرهنگی، ۱۳۹۲؛ طباطبائی، ۱۳۷۷).

در تمام نظریه‌های تأثیر رسانه‌ای و البته تأثیر ماهواره‌ها به‌عنوان یکی از رسانه‌ها، خانواده از جمله مهم‌ترین موضوعات و عرصه‌های مورد توجه محققان و اندیشمندان ارتباطات بوده است (هاترنر و شاورز^۱، ۱۹۹۳؛ بوهم، ۲۰۱۸). برای نمونه مرتون همراه با لاسول از جمله کسانی بودند که بر تأثیر تماشای تلویزیون و رسانه‌های دیگر بر روی خانواده و ساختارهای آن نظریه‌هایی را ارائه کرد (مرتون، ۱۹۶۸) تحقیقات بوهم بر روی سنت‌های خانوادگی، ارزش‌ها و ساختار خانواده و یافته‌های مگگرا^۲ (۲۰۱۲) در خصوص تأثیر تماشای رسانه‌های جدید (ماهواره و اینترنت) بر روی تعاملات خانوادگی، همسایگی و سبک زندگی از آن جمله است. انتشارات الزویر^۳ (۲۰۰۹) در یکی از تحقیقات بر روی تأثیر رسانه‌های جدید مانند ماهواره‌ها بر روی خانواده‌ها به این نتیجه رسید که این رسانه‌ها تا اندازه زیادی بر اصول و چارچوب‌های خانواده‌ها از شیوه‌های ازدواج و زندگی تا تغییر سبک‌های زندگی مؤثر هستند. در همین خصوص تحقیقات هاپر^۴ نیز نشان می‌دهد که رسانه‌های به‌ویژه جدید، تأثیرات غیرقابل‌انکاری بر فرآیندهای شکل‌گیری رفتارهای جدید، تغییرات اجتماعی و نیز ساختارهای نهادهای اجتماعی به‌ویژه خانواده‌ها داشته‌اند.

برخی تحقیقات محققان با تأکید بر شگردهای تبلیغاتی مانند الف) خبر و گزارش، ب) برنامه‌های ورزشی یا نمایشی، ج) میزگردها و بمباران فرهنگی، د) فیلم‌ها و مجموعه‌های تلویزیونی، به تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای بر فحشا و بی‌بندوباری، نفوذ و تهاجم فرهنگی اشاره کرده‌اند (زاللی، ۱۳۹۴). موضوع دیگر ارائه انواع برنامه‌های ماهواره‌ای در قالب‌های مختلف برای تغییر ارزش‌های ملی و مذهبی (هفته‌نامه صبح

1. Barbara Hattmer and H. Robert Showers (1993)

2. McGrath, S (2012)

3. ELSEVIER.

4. Happer, Catherine (2013)

بررسی تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای ... ۱۶۷

صادق، ۱۳۹۳؛ بی‌خانی، ۱۳۹۱) و حتی به قول لوفور (۱۹۹۹ به نقل از زالی، ۱۳۹۴) وجدان آدمی را دست‌کاری کرده، بسترهای مناسبی برای آسیب‌رسانی علیه خانواده فراهم می‌سازند (زالی، ۱۳۹۴). منادی (۱۳۸۵) اذعان داشته که کانال‌های ماهواره‌ای موجب می‌شوند زنان و دختران جوان، با تماشای فیلم‌ها و سریال‌های شبکه‌های فارسی‌زبان، مطابق حس همزادپنداری، به تقلید از نوع پوشش و آرایش هنرپیشگان برآمده، سعی در هرچه شبیه‌تر کردن خود با آنها کنند... و از این طریق این الگوها را در بینندگان خود درونی می‌کنند.

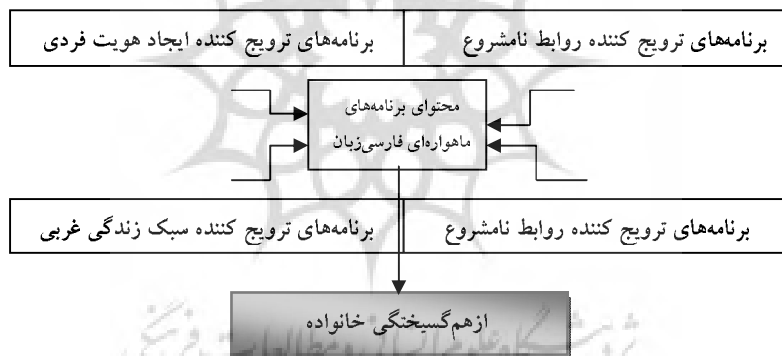
برخی یافته‌های در این باره نشان می‌دهد که اغلب سریال‌های خانوادگی ماهواره‌ها حاوی داستان‌هایی از عشق‌ها و روابط نامتعارفی است که بیننده بعد از مدتی به‌طور غیرارادی و ناخودآگاه به‌نوعی همسان‌سازی زندگی واقعی و شخصی خویش با تصاویر پخش‌شده از ماهواره اقدام می‌کند. مصادیقی چون خیانت به همسر، افزایش سن ازدواج، بی‌تفاوتی به حریم خانواده و بی‌بندوباری فکری و فرهنگی در جامعه، نمونه بارزی از نتیجه الگوپذیری از الگوهای غلط برنامه‌های ماهواره‌ای است (زالی، ۱۳۹۴؛ شکرپیگی، ۱۳۹۱)

موضوع دیگر در برنامه‌های ماهواره‌ای آن است که مرد (و البته زن) خانواده به‌عنوان یک فرد مطرح می‌شود که امیال فردی‌اش معیار رفتارهای او هستند. چنین فردی نه فقط خود را متعهد به دیگر اعضای خانواده نمی‌داند، که خود او مقدم بر تمام مناسبات خانوادگی است. بر این اساس برنامه‌های ماهواره‌ای با تعقیب یک خط سیر فکری که مهم‌ترین مفهوم آن «فردگرایی» است، سعی در بازاندیشی در مناسبات خانوادگی دارند (منادی، ۱۳۸۵؛ نیز نگاه کنید به ثنایی، ۱۳۷۹).

مجاز شمردن خیانت زن به شوهر و زشتی زدایی از روابط قبل از ازدواج و حتی حاملگی بدون روابط قانونی، پررنگ کردن زیبایی‌های ظاهری و جسمی در زنان، ترویج و عادی جلوه دادن خیانت زن و شوهر به یکدیگر، ترویج و عادی جلوه دادن خیانت زن و شوهر به یکدیگر (شکرپیگی، ۱۳۹۱)، ایجاد خانواده بی‌قید در برابر

خانواده‌های سنتی (زالی، ۱۳۹۴؛ هفته‌نامه صبح صادق، ۱۳۹۳)، ترویج مدگرایی و ارائه مدهای آرایشی و پوششی نابهنجار، همسر بی‌معنی می‌باشد، ترویج خانواده‌های بدون ازدواج (هم‌خانگی‌ها)، ازدواج سفید) یا وصلت آزاد است که عملاً نوعی ازدواج بدون پیوندهای قانونی یا شرعی است)، آموزش و جذاب جلوه دادن تفریحات ناسالم برای خانواده‌ها و جوانان، ایجاد این دیدگاه در زوج‌ها، همسر قانونی از لحاظ روانی یک مزاحم به شمار می‌رود و تعهد و پایداری به بودن در کنار او نیازی نیست؛ همه و همه باعث شده فیلم‌ها و سریال‌های ماهواره به‌طور هدفمند بر ساختارها و روابط خانواده‌ها تأثیرگذار باشند (زندى، ۱۳۸۵؛ رفیعی، ۱۳۸۴).

الگوی تحلیلی تحقیق

فرضیه اصلی: بین تماشای برنامه‌های ماهواره فارسی‌زبان با ازهم‌گسیختگی خانوادگی رابطه وجود دارد.

الف) فرضیه اول: بین تماشای محتواهای کاهش دهنده قبح طلاق در ماهواره‌های فارسی‌زبان با ازهم‌گسیختگی خانوادگی رابطه وجود دارد

- (ب) فرضیه دوم: بین تماشای محتوای ترویج‌کنندگی هویت فردی در ماهواره‌های فارسی‌زبان با ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها رابطه وجود دارد
- (ج) فرضیه سوم: بین تماشای محتوای ترویج‌کنندگی الگوی (سبک) زندگی غربی در برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها رابطه وجود دارد
- (د) فرضیه چهارم: بین تماشای محتوای ترویج‌کنندگی روابط نامشروع در برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر با تأکید بر تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها، از نوع توصیفی^۱ - تحلیلی با روش پیمایش^۲ است (اگرچه می‌شد با تحمل سختی‌های فراوان، به روش آزمایشی هم انجام گیرد). جامعه آماری (به سبب عدم امکان دسترسی به محتوای پرونده‌ها و عدم امکان مصاحبه با قضات و مسئولان پرونده‌ها) کلیه خانواده‌هایی انتخاب شدند که به دادگاه‌های خانواده در سه مجتمع دادگاه خانواده در شهر تهران (مستقر در ونک، بعثت و شهر زیبا)، مراجعه کرده و برخی از آنها به سبب بروز مشکلات جدی، در آنجا شکایت خانوادگی ثبت کرده بودند. از این میان خانواده‌هایی انتخاب شدند که مخاطبان برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بوده‌اند (از طریق پرسش از خود جامعه آماری، که آیا برنامه‌های ماهواره‌ها را تماشا می‌کرده‌اند یا خیر). کل تعداد خانواده‌های یادشده اگرچه دقیقاً قابل پیش‌بینی نبود و در هر روز دقیقاً معلوم نبود که چند نفر حضور خواهند یافت، اما با توجه به آمارهای سال‌های گذشته، در حدود ۲۴۰ تا ۲۵۰ نفر در نظر گرفته شده و با

-
1. Descriptive Research
 2. Survey Research

استفاده از جدول مورگان ۱۵۰ نفر به روش تصادفی انتخاب شدند. به این صورت که در مدت خاصی از سال (برخی روزهای هفته) در ساعات مختلف صبح و بعدازظهر (از ماه‌های پس از فروردین‌ماه سال ۹۵ تا اواخر بهمن‌ماه همان سال، بدون نمونه‌گیری ماه‌های سال) به‌صورت حضوری به دادگاه‌های یادشده مراجعه و به خانواده‌های داوطلب، به‌صورت تصادفی پرسشنامه داده می‌شده است. با توجه به سختی و حساسیت موضوع (حضور در دادگاه و شکایت خانوادگی)، تنها ۱۳۷ پرسشنامه جمع‌آوری و بر اساس آن تحلیل‌ها صورت گرفت. روش گردآوری اطلاعات میدانی (حضور در دادگاه‌های خانواده) و ابزار آن پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی^۱ پرسشنامه (که شامل ۲۹ گویه در ۵ محور بر اساس طیف پنج رتبه‌ای لیکرت بود) با استفاده از روش منطقی (یعنی پرسش از نخبگان) و پایایی^۲ آن از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ (که ضریب آلفای کل برابر با ۰/۸۹۴) به‌دست آمده است.

تعاریف مفاهیم

ازهم‌گسیختگی: به‌نوعی منظور از هم‌پاشیدن کانون خانواده (تا جایی که اعضا به دادگاه مراجعه حتی، درخواست طلاق داده بودند) می‌باشد.

برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان: منظور از برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، برنامه‌های هستند که از شبکه‌هایی فارسی با محتوای فارسی پخش می‌شوند، مانند فارسی وان، جم، پی.ام. سی و خاطره.

منظور از «ترویج‌کننده روابط نامشروع» یعنی روابط تعریف نشده و غیرشرعی و غیرقانونی را موجه جلوه دادن. منظور از «ترویج‌کننده کاهش قبح طلاق»، یعنی قبیح بودن و زشت و ناپسند بودن طلاق را در نزد مخاطبان پایین آوردن. «ترویج‌کننده ایجاد هویت فردی»، یعنی فردگرایی و دوری از جمع و به فکر خود بودن و جدا از دیگران و

-
1. Validity
 2. Reliability

بالاخره «ترویج کننده الگوهای (سبک) زندگی غربی»، یعنی صور زندگی غربی را به‌عنوان یک الگوی مطلوب و ثابت که متأثر از زندگی روزمره و مظاهر مختلف آن است موردتوجه قرار می‌دهد. یکی از راه‌هایی که می‌توان به درک بهتری از مفهوم «سبک زندگی» دست‌یافت، بررسی عناصر و مؤلفه‌هایی است که آن‌ها برای سبک زندگی برشمردند مانند: شیوه تغذیه، خودآرایی (نوع پوشاک و پیروی از مد)، نوع مسکن (دکوراسیون، معماری و اثاثیه)، نوع وسیله حمل‌ونقل، شیوه‌های گذران اوقات فراغت و تفریح.

یافته‌ها

نتایج توصیفی یافته‌ها

نتایج توصیفی جمعیت شناختی: پیمایش‌های صورت گرفته در خصوص پاسخگویان به پرسشنامه تحقیق نشان می‌دهد که از کل تعداد نمونه‌ها، زنان ۵۷/۷ و مردان ۴۲/۳ درصد بودند؛ به لحاظ سنی ۴۶/۷ درصد از پاسخگویان ۳۱ تا ۴۱ ساله و ۲۶/۳ درصد کمتر از ۳۱ سال و ۲۱/۲ درصد بین ۴۱ تا ۵۱ سال و ۵/۸ درصد بقیه نیز از ۵۱ سال به بالا بودند. بیشترین پاسخ‌دهندگان در گروه سنی ۳۱ تا ۴۱ سال با ۴۶/۷ درصد قرار دارند. از کلیه پاسخگویان، ۴۸/۹ دارای مدرک تحصیلی کارشناسی و ۱۷/۵ درصد کارشناسی ارشد و دکترا، و ۱۶/۸ درصد فوق‌دیپلم و ۱۲/۴ درصد دیپلم و مابقی دارای مدرک زیر دیپلم بودند.

در پاسخ به چهار پرسش فرعی تحقیق این یافته‌ها (همراه با جداول) به دست آمدند.

جدول ۱- توصیف متغیر قبح طلاق

تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار استاندارد	واریانس
۱۳۷	۱،۳	۵،۱۱	۳،۵۳	۱،۸۴	۰،۷۱

الف) پخش برنامه‌های ماهواره‌ای مرتبط با کاستن از قبح طلاق: نتایج نشان می‌دهد ۵۷/۸ درصد از پاسخ‌دهندگان (و با میانگی ۳/۵۳) معتقد بودند که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در کاهش قبح طلاق تأثیر زیادی دارند.

جدول ۲- توصیف متغیر برنامه‌های ترویج کننده ایجاد هویت فردی

برنامه‌های ترویج کننده	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار استاندارد	واریانس
هویت فردی	۱۳۷	۱	۵،۱۱	۳،۳۸	۱،۹۱	۱،۸۲۱

بررسی تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای ... ۱۷۳

ب) تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ایجاد هویت فردی: بر اساس نتایج به‌دست‌آمده ۵۱ درصد از پاسخ‌دهندگان (و میانگین ۳/۳۸) بر این باورند که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ایجاد هویت فردی تأثیر زیادی می‌گذارد.

جدول ۳- توصیف متغیر برنامه‌های ترویج کننده الگوی (سبک) زندگی غربی

برنامه‌های ترویج کننده	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار استاندارد	واریانس
سبک زندگی غربی	۱۳۷	۱,۴	۵,۱۱	۳,۹۷	۱,۷۲	۱,۵۲

ج) تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در گرایش به سبک زندگی غربی: ۷۱/۷ درصد از پاسخ (و با میانگین ۳/۹۷) دهندگان معتقد بودند که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در گرایش به سبک زندگی غربی تأثیر زیادی دارد.

جدول ۴- توصیف متغیر برنامه‌های ترویج کننده روابط نامشروع

برنامه‌های ترویج کننده	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار استاندارد	واریانس
روابط نامشروع	۱۳۷	۱,۱	۵,۱۱	۴,۱۴	۱,۶۵	۱,۴۲

د) تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ترویج روابط نامشروع: نتایج نشان می‌دهد که ۷۷/۹ درصد از پاسخ‌دهندگان (و با میانگین ۴/۱۴) اعتقاد داشتند که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ترویج روابط نامشروع تا اندازه زیادی مؤثرند. بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها، به‌منظور روشن ساختن نوع آزمون مورد استفاده (آزمون‌های پارامتریک و یا ناپارامتریک) باید آزمون کنیم که آیا متغیرها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند یا خیر. چنانچه متغیرها از توزیع نرمال پیروی کنند از آزمون‌های پارامتریک و اگر از توزیع نرمال پیروی نکنند باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده شود. بدین منظور از آزمون کولموگراف اسمیرنوف استفاده شده است.

نتایج یافته‌های تحلیلی

بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها

به منظور روشن ساختن نوع آزمون مورد استفاده (آزمون‌های پارامتریک و یا ناپارامتریک) باید آزمون کنیم که آیا متغیرها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند یا خیر. چنانچه متغیرها از توزیع نرمال پیروی کنند از آزمون‌های پارامتریک و اگر از توزیع نرمال پیروی نکنند باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده شود. بدین منظور از آزمون کولموگراف اسمیرنوف استفاده شده که نتایج آن برای هر متغیر به شرح زیر است:

جدول ۵- نتایج آزمون کولموگراف-اسمیرنوف^۱

متغیرهای مستقل تحقیق	مقدار آماره	سطح معنی‌داری و سطح خطا ۱،۱۵ می‌باشد
قیح طلاق	۱،۲۸	۱،۱۶۴
ایجاد هویت فردی	۱،۱۵	۱،۱۴
الگوی (سبک) زندگی غربی	۱،۳۳	۱،۱۵۸
روابط نامشروع	۱،۱۹	۱،۱۲

همان‌طور که مشاهده می‌شود هر چهار متغیر از توزیع نرمال (سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از ۱/۱۵) برخوردار هستند.

سوالات تحقیق:

سؤال اول: تا چه اندازه شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، در کاهش قبح

طلاق مؤثر است؟

جدول ۶- آزمون t تک نمونه‌ای. تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در کاهش قبح طلاق

	Test Value = 0				95% Confidence Interval of the Difference	
	t	df	Sig. (2-tailed)	تفاوت میانگین	پائین تر	بالا تر
	FA	۴۹،۱۲۸	۱۳۶	۰،۰۰۰	۳،۵۳۴۳۱	۳،۳۹۲۰

1. Kolmogorov-Smirnov (K-S)

بررسی تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای ... ۱۷۵

با توجه به جدول بالا، t تک نمونه‌ای محاسبه شده از t جدول در سطح ۹۵ درصد بزرگتر بوده است. بنابراین می‌توان ادعا نمود که شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در کاهش قبح طلاق مؤثر بوده‌اند، چرا که میانگین به دست آمده یک میانگین واقعی است.

سؤال دوم: تا چه اندازه شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، در ترویج ایجاد هویت فردی مؤثر است؟

جدول ۷- آزمون t تک نمونه‌ای. تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ترویج ایجاد هویت فردی

	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					پائین تر	بالا تر
FB	۴۳,۹۷۵	۱۳۶	۰,۰۰۰	۳,۳۸۴۶۷	۳,۲۳۲۵	۳,۵۳۶۹

با توجه به جدول بالا، t محاسبه شده از t جدول در سطح ۹۵ درصد بزرگتر بوده است. بنابراین شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان می‌توانند با توجه به واقعی بودن میانگین‌ها، در ترویج ایجاد هویت فردی مؤثر باشند.

سؤال سوم: تا چه اندازه شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، در ترویج الگوی (سبک) زندگی غربی مؤثر هستند؟

جدول ۸- آزمون t تک نمونه‌ای. تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در سبک زندگی غربی

	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
FC	۶۴,۵۸۰	۱۳۶	۰,۰۰۰	۳,۹۶۶۴۲	۳,۸۴۵۰	۴,۰۸۵۹

با توجه به جدول بالا، t محاسبه شده از t جدول در سطح ۹۵ درصد بزرگتر بوده است. بنابراین شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان می‌توانند به سبب واقعی بودن میانگین‌های به دست آمده، در الگوی (سبک) زندگی غربی مؤثر باشند.

سؤال چهارم: تا چه اندازه شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، در ترویج روابط نامشروع مؤثر هستند؟

جدول ۹- آزمون t تک نمونه‌ای. تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ترویج روابط نامشروع

	t	df	Sig. (2-tailed)	Test Value = 0		
				Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
FD	۷۲,۹۶۵	۱۳۶	.۰۰۰	۴,۰۳۷۹۶	۳,۹۲۸۵	۴,۱۴۷۴

با توجه به جدول بالا، t محاسبه شده از t جدول در سطح ۹۵ درصد بزرگتر بوده است. بنابراین شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان به سبب واقعی بودن میانگین‌ها، می‌توانند در ترویج روابط نامشروع مؤثر باشند.

نتایج تخمین تابع پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

در پژوهش حاضر متغیرهای وابسته از حالت دو ارزشی برخوردار هستند. یعنی بعضی متغیرها به عنوان متغیر بد (طلاق) و برخی به عنوان متغیر خوب (عدم طلاق) مدنظر هستند به طوری که متغیر خوب عدد صفر و متغیر بد عدد یک را به خود می‌گیرد. در حالتی که متغیرهای وابسته از حالت دو ارزشی برخوردار باشند، جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات می‌توان از روش رگرسیون لجستیک استفاده نمود. پس معادله رگرسیون مورد تخمین در این تحقیق به صورت زیر می‌باشد:

$$y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + a_3 x_3 + a_4 x_4$$

که در آن: y : ازهم‌گسیختگی خانواده (صفر و یک) که با نماد y نمایش داده شده است. $X1$: قبح طلاق // $X2$: ایجاد هویت فردی // $X3$: الگوی (سبک) زندگی غربی // $X4$: روابط نامشروع است. با توجه به این که متغیر وابسته دو حالت می‌باشد بنابراین از مدل لاجیت جهت تخمین استفاده می‌کنیم که نتایج به شرح جدول زیر می‌باشد.

جدول ۱۰- متغیر وابسته: ازهم‌گسیختگی خانواده در ارتباط با متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	مقدار آماره	سطح معنی‌داری*
قبح طلاق	۲۷,۵۱۲۴۵	۰,۰۰۲۷
ایجاد هویت فردی	۱۰,۷۳۶۶۱	۰,۰۰۰۹
الگوی (سبک) زندگی غربی	۱۶,۰۱۴۱۹	۰,۰۰۵۵
روابط نامشروع	۳۳,۷۶۶۷۴	۰,۰۰۱۳

تمام متغیرها از لحاظ آماری مثبت و معنادار می‌باشند و بیشترین اثر مربوط به روابط نامشروع در ازهم‌گسیختگی خانواده‌هاست بدین معنی که این شاخص بیشترین تأثیر را نسبت به سایر شاخص‌ها در شکل‌گیری طلاق دارد و قبح طلاق، الگوی (سبک) زندگی غربی و ایجاد هویت فردی در رده‌های بعدی قرار دارند. توجه به این که متغیر وابسته دو حالت می‌باشد بنابراین از مدل لاجیت^۱ جهت تخمین استفاده می‌کنیم که نتایج به شرح جدول زیر می‌باشد.

جدول ۱۱- نتایج تخمین مدل^۱

Dependent Variable: Y				
Method: ML - Binary Extreme Value (Newton-Raphson / Marquardt steps)				
Sample: 1 137				
Included observations: 137				
Convergence achieved after 16 iterations				
Coefficient covariance computed using the Huber-White method				
Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
FA	۲۷,۵۸۲۴۵	۹,۲۰۱۰۷۹	۲,۹۹۷۷۴۱	۰,۰۰۲۷
FB	۱۰,۷۳۶۶۱	۳,۲۳۱۵۲۲	۳,۳۲۲۴۶۴	۰,۰۰۰۹
FC	۱۶,۰۱۴۱۹	۵,۷۶۷۷۸۹	۲,۷۷۶۴۸۷	۰,۰۰۵۵
FD	۳۳,۷۶۶۷۴	۱۰,۵۲۸۷۴	۳,۲۰۷۱۰۳	۰,۰۰۱۳
C	۳۰۰,۵۵۶۵	-۹۷,۴۲۸۰۶	-۳,۰۸۴۹۰۷	۰,۰۰۲۰
McFadden R-squared	۰,۹۶۰۶۹۸	Mean dependent var		۰,۸۱۰۲۱۹
S.D. dependent var	۰,۳۹۳۵۶۷	S.E. of regression		۰,۰۸۲۵۱۱
Akaike info criterion	۰,۱۱۱۱۸۶	Sum squared resid		۰,۸۹۸۶۵۶
Schwarz criterion	۰,۲۱۷۷۵۵	Log likelihood		-۲,۶۱۶۲۶۹
Hannan-Quinn criter.	۰,۱۵۴۴۹۳	Deviance		۵,۳۳۲۵۳۷
Restr. Deviance	۱۳۳,۱۳۸۰	Restr. log likelihood		-۶۶,۵۶۹۰۲
LR statistic	۱۲۷,۹۰۵۵	Avg. log likelihood		-۰,۱۹۰۹۷
Prob(LR statistic)	۰,۰۰۰۰۰۰			
Obs with Dep=0	۲۶	Total obs		۱۳۷
Obs with Dep=1	۱۱۱			

با توجه به خروجی‌های مدل لجستیک، آماره والد^۱ محاسبه شده برای هر یک از متغیرها و سطح خطای محاسبه شده بیانگر معنی‌داری اکثر ضرایب در مدل است. تمام متغیرها به جز متغیرهای با احتمال ۹۵٪ معنی‌دار می‌باشند. مقدار درست‌نمایی^۲ برای این مدل برابر با ۲/۶ است که نشانگر توانایی بالای مدل در پیش‌بینی از هم‌گسیختگی است.

1. Backward Elimination Wald
2. Likelihood

همچنین آماره LR static که همان نقش F در رگرسیون خطی را بازی می‌نماید برابر ۱۲۸ و معنادار بوده که خود به معنای وجود رابطه صحیحی میان متغیر وابسته و متغیرهای مستقل می‌باشد. قدرت پیش‌بینی مدل با استفاده از داده‌های آزمایش و حد آستانه ۰/۵ بررسی شده است. مقادیر پیش‌بینی شده برای متغیر وابسته y (در معادله برازش شده) برحسب این که بالاتر یا پایین‌تر از حد آستانه احتمال واقع شوند در مقابل مقادیر واقعی مشاهده شده آن طبقه‌بندی می‌شوند. آماره McFadden R-squared که شبیه R^2 در رگرسیون خطی می‌باشد، در مدل برابر ۹۶ درصد می‌باشد. این آماره خوبی برازش مدل را اندازه‌گیری می‌کند و مقدار آن بین صفر و یک تغییر می‌کند. هرچه این مقدار نزدیک به یک باشد، میزان تطابق مدل با واقعیت بیشتر است، اما با توجه به این که اساساً R^2 می‌تواند برای مدل‌های غیرخطی، مدل‌های دارای متغیر وابسته تفاضلی، مدل‌های دارای متغیر وابسته مجازی (۱ و ۱) که در این تحقیق از این مدل‌ها استفاده شده است، کم باشد ولی این به معنای بدی برازش نیست.

آزمون والد

آماره والد برای هر یک از ضرایب همچون رگرسیون معمولی، نشان‌دهنده معنی‌داری ضریب مربوطه است. این آماره دارای توزیع χ^2 با درجه آزادی یک می‌باشد همان‌طور که در جدول زیر مشاهده می‌شود سطح معنی‌دار برای تمام ضرایب کمتر از ۵ درصد می‌باشد که این بدان معناست فرضیه صفر برای تمام ضرایب در سطح اطمینان ۹۵٪ رد شده و همه ضرایب معنادار هستند.

جدول ۱۴- نتایج آزمون والد

Wald Test:			
Equation: EQ01			
Test Statistic	Value	df	Probability
F-statistic	۲,۷۳۱۶۵۰	(۵,۱۳۲)	۰,۰۲۲۱
Chi-square	۱۳,۶۵۸۲۵	۵	۰,۰۱۷۹

آزمون هاسمر-لمشو

با توجه به نتیجه حاصل از آزمون هاسمر و لمشو (جدول ۱۳) مقدار این آماره در مدل برآورد شده دارای توزیع χ^2 با ۸ درجه آزادی و برابر با ۴٫۸ می‌باشد و احتمال آن بزرگ‌تر از ۰/۰۵ و برابر ۷۷ درصد بدست آمده است. بنابراین فرض صفر که بیانگر نکویی برازش است، پذیرفته می‌شود (رد نمی‌گردد) پس متغیرهای مستقل قدرت توضیح دهنده از هم‌گسبختگی را دارا می‌باشند. یعنی با استفاده از شاخص‌های مطرح شده می‌توان میزان از هم‌گسبختگی آن‌ها را در وجود یا عدم وجود از هم‌گسبختگی ارزیابی کرد.

جدول ۱۳- نتایج آزمون هاسمر-لمشو

Goodness-of-Fit Evaluation for Binary Specification								
Andrews and Hosmer-Lemeshow Tests								
Equation: EQ01								
Date: 08/21/16 Time: 13:21								
Grouping based upon predicted risk (randomize ties)								
	Quantile of Risk		Dep-0		Dep-1	Total	H-L	
	Low	High	Actual	Expect	Actual	Expect	Obs	Value
۱	۰٫۰۰۰۰	۰٫۰۰۰۰	۱۳	۱۳٫۰۰۰۰	۰	۰٫۰۰۰۰۰	۱۳	NA
۲	۰٫۰۰۰۰	۰٫۷۹۰۳	۱۳	۱۲٫۶۶۹۷	۱	۱٫۳۳۰۳۴	۱۴	۰٫۰۹۰۶۴
۳	۰٫۸۷۲۶	۱٫۰۰۰۰	۰	۰٫۳۱۳۶۱	۱۴	۱۳٫۶۸۶۴	۱۴	۰٫۳۲۰۸۰
۴	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۶٫۰E-۰۸	۱۳	۱۳٫۰۰۰۰	۱۳	۶٫۰E-۰۸
۵	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۴٫۰E-۱۱	۱۴	۱۴٫۰۰۰۰	۱۴	۴٫۰E-۱۱
۶	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۱٫۱E-۱۶	۱۴	۱۴٫۰۰۰۰	۱۴	۰٫۰۰۰۰۰
۷	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۰٫۰۰۰۰۰	۱۳	۱۳٫۰۰۰۰	۱۳	NA
۸	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۰٫۰۰۰۰۰	۱۴	۱۴٫۰۰۰۰	۱۴	NA
۹	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۰٫۰۰۰۰۰	۱۴	۱۴٫۰۰۰۰	۱۴	NA
۱۰	۱٫۰۰۰۰	۱٫۰۰۰۰	۰	۰٫۰۰۰۰۰	۱۴	۱۴٫۰۰۰۰	۱۴	NA
		Total	۲۶	۲۵٫۹۸۳۳	۱۱۱	۱۱۱٫۰۱۷	۱۳۷	NA
Andrews Statistic			۱۰٫۷۸۸۷		Prob. Chi-Sq(10)		۰٫۳۷۵۰	

نتیجه‌گیری تحقیق

همان‌گونه که در مراحل قبلی آمد، گرایش به تماشای برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، تأسیس شبکه‌ها و پخش برنامه‌هایی به زبان فارسی از طریق این شبکه‌ها طی سال‌های اخیر موجی از نگرانی‌ها را در خصوص آسیب‌های مرتبط با خانواده‌ها را به همراه داشته است. از این رو تأثیرات این برنامه‌ها بر ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها در شهر تهران (فارغ از تمام عوامل مؤثر دیگر بر ازهم‌گسیختگی خانواده)، هدف اساسی مقاله حاضر بود. یافته‌های تحقیق در این خصوص همگی نشان از این داشت که رسانه ماهواره همانند بسیاری دیگر از رسانه‌ها بر مخاطب خود تأثیرگذار بوده، اگرچه که این تأثیر با تأکید بر سن، جنس، شغل، میزان تحصیل، مدت‌زمان تماشای برنامه‌ها، گرایش‌های اولیه مخاطب و از این قبیل متفاوت است.

از جمله نتایج این تحقیق آن بود که برنامه‌های ماهواره‌ای عواملی هستند که تأثیر بسزایی در کاهش قبح طلاق در خانواده‌ها دارند. این یافته‌ها با یافته‌های زالی (۱۳۹۴) و هفته‌نامه صبح صادق (۱۳۹۳) و ثنایی (۱۳۹۴) که به اهداف ماهواره‌ها در ایجاد خانواده بی‌قید، ترویج خانواده‌های بدون ازدواج (هم‌خانگی‌ها)، ازدواج سفید (وصلت آزاد است که عملاً نوعی ازدواج بدون پیوندهای قانونی یا شرعی است) پرداخته‌اند؛ و نیز با یافته‌های گل‌چین و سخایی و افشانی (۱۳۹۱) که به بررسی تأثیر میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و مناسبات خانوادگی در بین شهروندان تهرانی پرداخته، هماهنگی دارد. این پژوهشگران به‌طور کلی بر این تأکید داشتند که بین پخش برنامه‌های شبکه فارسی‌وان و برخی دیگر از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره با افزایش طلاق و ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه دیگر این که پخش برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان از خلال پخش برنامه‌های باهدف گسترش حس استقلال و هویت فردی در زوج‌های جوان، ازهم‌گسیختگی خانواده‌های ایرانی مؤثر است. از جمله می‌توان به این نوع از برنامه‌ها

اشاره کرد: پخش برنامه‌هایی که با تبلیغ هنجارها و ارزش‌های جدید موجب شکل‌گیری هویت جدیدی در افراد می‌شوند، پخش برنامه‌هایی که در آن به تبلیغ عضویت در شبکه‌های اجتماعی می‌پردازند که این خود باعث شکل‌گیری و ترویج هویت فردی می‌شود و پخش برنامه‌هایی که باعث احساس پوچی، ازخودبیگانگی، تنهایی و غربت شده و رفته‌رفته موجب ایجاد هویت فردی در افراد می‌شود، از جمله مواردی است که از نظر پاسخ‌دهندگان سبب گرایش افراد به داشتن هویت فردی شده و با یافته‌های محققانی مانند مزیدی شرف‌آبادی و مرتضوی و افشانی (۱۳۹۳) و فتحعلی زاده (۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳) که به بررسی پیامدهای گسترش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر هویت فرهنگی خانواده‌ها پرداخته، و بهرامیان یاقوتی (۱۳۹۵) که به رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و پای‌بندی به هویت فرهنگی در زنان شهر تهران. توجه کرد و عریضی و همکاران که به تأثیر ماهواره‌ها در هویت جنسیتی دختران جوان تأکید داشتند، و نقیب‌السادات و نظری (۱۳۹۱) که به نقش ماهواره در گسترش بحران هویت توجه داشتند و بالاخره بهرامیان یاقوتی (۱۳۹۵) که در خصوص تأثیرات استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و پای‌بندی به هویت فرهنگی در زنان شهر تهران بحث کرده‌اند، همخوانی داشت.

نتیجه دیگر این که ماهواره‌های فارسی‌زبان با ترویج روابط نامشروع در برنامه‌های خود به ازهم‌گسیختگی خانواده‌های تهرانی کمک می‌کنند. برنامه‌هایی مانند پخش برنامه‌هایی که در آن برخی از رفتارهای منحرف اخلاقی (مدل‌های لباس و مو) به تقلید از غرب را نمایش می‌دهند، پخش برنامه‌هایی که سفرهای سیاحتی را به جای سفرهای زیارتی ترویج می‌کنند (به منظور اوقات فراغت) و پخش برنامه‌هایی که شب‌نشینی و خوش‌نشینی‌های زنان و مردان را خارج از خانواده به تصویر می‌کشند، تأثیر بسزایی در گرایش به سبک زندگی غربی دارند. این یافته تا اندازه زیادی با نتایج نعمتی انارکی و خطیب زاده (۱۳۹۴) که در تحقیق خود به تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی و یافته‌های گل چین و همکاران (۱۳۹۱) که

به این نتیجه رسیده که هر قدر میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای بالاتر باشد و هر چه خانواده‌ها به صورت منظم‌تر از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده کنند، مطلوبیت مناسبات خانوادگی به طور کلی و نیز مطلوبیت روابط والدین و فرزندان و روابط زناشویی و اعتماد زناشویی آن‌ها کمتر خواهد شد؛ و یافته‌های مزیدی شرف‌آبادی و همکاران (۱۳۹۳) که به این نتیجه رسیدند که هر چه پاسخگو بیشتر از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان استفاده می‌کرد میزان تأثیر منفی ماهواره بر روابط زناشویی، روابط والدین و فرزندان، مناسبات خانوادگی و انسجام خانواده را کمتر ارزیابی می‌کرد و یافته‌های (زالی (۱۳۹۴) و شکر بیگی (۱۳۹۱) که خیانت به همسر و بی‌تفاوتی به حریم خانواده و بی‌بندوباری فکری و فرهنگی در جامعه، مجاز شمردن خیانت زن به شوهر و زشتی زدایی از روابط قبل از ازدواج، پررنگ کردن زیبایی‌های ظاهری و جسمی در زنان، ترویج و عادی جلوه دادن خیانت زن و شوهر به یکدیگر، را نمونه بارزی از نتیجه الگوپذیری از الگوهای غلط برنامه‌های ماهواره‌ای می‌دانند؛ قرابت داشت.

چهارمین یافته دیگر این تحقیق آن بود که شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان از طریق ترویج الگوهای (سبک) زندگی غربی در برنامه‌های خود بر اژه‌گسیختگی خانواده‌های تهرانی اثر می‌گذارند. برنامه‌هایی مانند پخش برنامه‌هایی که در آن شوخی و خوش‌وبش باغیرهمجنسان و داشتن چند دوست غیرهمجنس امری عادی است، پخش برنامه‌هایی که در آن بوسیدن، دست دادن، بدون داشتن سوءنیت اشکال ندارد، پخش برنامه‌هایی که در آن داشتن ارتباط نامشروع با جنس مخالف را مسئله‌ای شخصی بیان می‌کند و برنامه‌هایی که در آن‌ها برهنگی زنان و شهوت‌طلبی مردان را محور قرار داده و رابطه زن و مرد را در مسئله لذت جنسی خلاصه می‌کنند. نتیجه حاصله با یافته‌های برخی محققان داخلی مانند فداکار دیلمانی (۱۳۸۰) که در تحقیق خود نشان داد جوانانی که بیشتر در معرض تماشای برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای قرار دارند، بیشتر تمایل و گرایش به الگوهای رفتاری غربی (مانند دوستی‌ها و ارتباطات آزاد با

دختران، پوشیدن البسه غربی، رقص دسته‌جمعی، موسیقی غیرمجاز، آرایش و مد، و...) از خود نشان می‌دهند؛ و یافته‌های منادی (۱۳۸۵) که اذعان داشته که کانال‌های ماهواره‌ای موجب می‌شوند زنان و دختران جوان، با تماشای فیلم‌ها و سریال‌های شبکه‌های فارسی‌زبان، مطابق حس همزادپنداری، به تقلید از نوع پوشش و آرایش هنرپیشگان برآمده، سعی در هرچه شبیه‌تر کردن خود با آن‌ها کنند... و از این طریق این الگوها را در بینندگان خود درونی می‌کند؛ و نیز با داده‌های زالی (۱۳۹۴) و شکرپیگی (۱۳۹۱) که دریافتند اغلب سریال‌های خانوادگی ماهواره‌ها حاوی داستان‌هایی از عشق‌ها و روابط نامتعارفی است که بیننده را بعد از مدتی به‌طور غیرارادی و ناخودآگاه به‌نوعی همسان‌سازی زندگی واقعی و شخصی خویش با تصاویر پخش‌شده از ماهواره می‌کند؛ و نیز یافته‌های هاشمیان فر و خدایی (۱۳۹۴) نزدیکی زیادی داشت.

پیشنهادها

- ۱- با توجه به این که یکی از نتایج بدست آمده از این پژوهش این است که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان باعث ترویج سبک زندگی غربی در خانواده‌ها می‌شود باید مسئولان امر به فکر ساخت برنامه‌هایی به‌خصوص سریال‌های خانواده محوری باشند که هدف آن تحکیم بنیان خانواده ایرانی و نیز تأکیدی بر فرهنگ چندین هزارساله کشور باشد.
- ۲- از آنجایی که یکی دیگر از نتایج حاصله از این پژوهش تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در ترویج روابط نامشروع است سیاست‌گذاران برنامه‌های تلویزیونی باید در جهت کاهش اثرپذیری این برنامه‌ها گام بردارند و توجهی ویژه به ساخت و ارائه برنامه‌های موردپسند مخاطبان و در نتیجه جذب هر چه بیشتر آنان داشته باشند و موقعیت خود را در عرصه فرهنگ‌سازی حفظ و حتی آن را افزایش دهند و به این وسیله نقش مؤثری در کاهش نگرش به روابط نامشروع داشته باشند.

۳- افزایش تولید محصولات فرهنگی فاخر، لازم‌ترین کار در حوزه فرهنگ و رسانه، سرمایه‌گذاری گسترده برای تولید محصولات فاخر است. اگر به این باور برسیم که در جهان حاضر که مدیریت امنیت، باید به صورت باز عمل کند چون امنیت امروز، امنیت باز است نه صرفاً از طریق تعاملات مرزی، به طور قطع یکی از گزینه‌های تهدید امنیت، می‌تواند رسانه‌ها باشند و راه مقابله با چنین تهدیدهایی نیز فرهنگی و رسانه‌ای است. باید سیاست‌گذاران فرهنگی به این مسئله توجه داشته باشند که عدم سرمایه‌گذاری کافی در این زمینه در بلندمدت هزینه‌های بیشتری را به کشور تحمیل خواهد کرد، با عنایت به این که برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان باعث ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها، می‌شوند.

۴- افزایش تولید شبکه تلویزیونی ویژه فیلم نظیر شبکه آی فیلم: با توجه به این که بیشتر مخاطبان در ساعات اولیه شب به تماشای تلویزیون می‌نشینند و شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان با دریافت این موضوع، این ساعات را پر کرده است، از این رو، باید با افزایش تولید سریال‌های پخش فیلم‌های ایرانی دارای بار نوستالژی یا فیلم‌هایی که شبکه‌های دیگر تلویزیونی در سال‌های گذشته پخش کرده‌اند، نمایند و گاهی نیز با پخش فیلم‌های جدید همراه با تبلیغ مناسب آن‌ها در کنار تبلیغ فیلم‌های روی پرده سینماها یا تئاترهای در حال اجرا، به شبکه‌ای موفق در زمینه فیلم، سینما و حتی تئاتر تبدیل شود. چنین شبکه‌ای می‌تواند به رشد سینما و تئاتر کشور نیز کمک نماید. در این شبکه علاوه بر نمایش فیلم می‌توان برنامه‌های نقد جدی درباره فیلم‌های روی پرده سینما یا فیلم‌های دیگری که از خود این شبکه پخش می‌شود، اجرا کرد.

۵- آموزش‌های رسانه‌ای برای خانواده‌ها در خصوص برنامه‌های ماهواره‌ای در مدارس و نیز رسانه‌ها، البته لازمه این موضوع این است که باور داشته باشیم و به این واقعیت اذعان کنیم که شمار زیادی از مردم در کشورمان، به ویژه در شهرهایی مانند تهران دسترسی گسترده به ماهواره دارند و این موضوع را به عنوان یک تابوی رسانه‌ای یا اجتماعی مطرح نکنیم که امکان سخن گفتن درباره آن وجود نداشته باشد بلکه واقع

بینانه به سراغ خانواده‌ها برویم تا آن‌ها را چه در خصوص پیام‌های منفی سیاسی و چه فرهنگی - اجتماعی برنامه‌های ماهواره آگاه کنیم. این پیشنهاد بر این فرض استوار است که اگر مخاطب را با آگاهی واکسینه کنیم، برنامه‌های ماهواره‌ای نمی‌توانند تأثیر منفی خاصی بر آن‌ها بگذارند.

۶- با توجه به این که هر چه خانواده‌ها از فراغت بیشتری برخوردار باشند بیشتر به سمت شبکه‌های ماهواره‌ای کشیده می‌شوند. از این رو پیشنهاد می‌شود تا با فراهم ساختن زمینه‌های لازم برای اوقات فراغت این افراد، آن‌ها را از استفاده افراطی (اعتیادی) از شبکه‌های ماهواره‌ای به سمت انجام فعالیت‌های مفید و ثمربخش هدایت نمود. در این راستا پلیس با همکاری سازمان‌های فرهنگی (مثل فرهنگ و ارشاد اسلامی و ادارات تابعه) و شهرداری با توجه به حضوری که شهرداری در اقصی نقاط شهر دارد، می‌تواند در محل‌های تفریحی شهر اقدام به ارائه خدمات آموزشی و فرهنگی به خانواده‌ها و فرزندان آن‌ها نمایند.

منابع

- آذری، غلامرضا. (۱۳۹۳)، ماهواره و بی‌خویشتن‌شدگی مخاطبان. *نشریه پژوهش و سنجش*، سال نهم، شماره ۹۳ و ۹۱.
- اسماعیلی، رضا؛ وحید رحمانی، غلام عباس. (۱۳۹۶)، بررسی تغییرات فرهنگی ناشی از استفاده از رسانه ماهواره در حوزه ارزش‌های خانواده. (مورد مطالعه: خانواده‌های شهرستان فراهیند فارس در سال ۹۴). *دوفصلنامه علمی - پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی* دانشکده علوم انسانی اسلامی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال ششم، شماره ۷۳.
- افهمی، بنفشه؛ آقا محمدیان شهرباف، حمیدرضا. (۱۳۸۶)، «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به ماهواره و تأثیر آن بر باورها و رفتارهای دینی مردم مشهد»، *نشریه مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد*، شماره ۲.

بررسی تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای ... ۱۸۷

- ایل زکی، اعظم. (۱۳۹۵)، تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای بر سبک زندگی و حقوق بشر، *صیانت از حقوق زنان*، شماره ۵.
- بهرامی، مهدی؛ شاه‌آبادی، محمدرضا. (۱۳۸۵)، «بررسی نگرش و گرایش به کارکرد برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای و عوامل مؤثر بر آن. (مطالعه موردی شهرک سجادیه تهران)»، *فصلنامه تخصصی-کاربردی مطالعات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا*، شماره ششم و هفتم.
- بهرامیان، امید؛ یاقوتی، هدا. (۱۳۹۵)، رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و پای بندی به هویت فرهنگی در زنان شهر تهران، *مطالعات اجتماعی - روان‌شناختی زنان*، شماره ۴۶.
- بی‌خانی سروره. (۱۳۹۱)، *آسیب‌شناسی استفاده از ماهواره و تأثیر آن بر تضعیف بنیان خانواده* مدرسه علمیه حضرت؟؟؟؟
- تنایی، باقر. (۱۳۷۹)، *آسیب‌شناسی خانواده، نشریه پژوهشی تربیتی*، سال اول، شماره ۳.
- تنایی، باقر. (۱۳۷۹)، *آسیب‌شناسی خانواده، نشریه پژوهشی تربیتی*، سال اول، شماره ۳.
- حمیده زالی. (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر سوء آسیب‌های ماهواره بر خانواده. *آسیب‌های ماهواره بر خانواده - راهکارهای مقابله و پیشنهاد-مهکام، مجله اینترنتی آموزش خانواده*.
- رحمانی، غلام عباس؛ وحید، فریدون؛ اسماعیلی، رضا. (۱۳۹۵)، بررسی تغییرات فرهنگی ناشی از استفاده از رسانه ماهواره در حوزه ارزش‌های خانواده، *مورد مطالعه: خانواده‌های شهرستان فراه‌بند فارس در سال ۹۴-۱۳۹۳*. *پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*، شماره ۱۳.
- رحمانی، غلام عباس؛ وحید، فریدون؛ اسماعیلی، رضا. (۱۳۹۵)، بررسی تغییرات فرهنگی ناشی از استفاده از رسانه ماهواره در حوزه ارزش‌های خانواده. (مورد مطالعه: خانواده‌های شهرستان فراه‌بند فارس در سال ۹۴-۱۳۹۳). *پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*. شماره ۱۳.
- رفیعی، زهرا. (۱۳۸۴)، *آسیب‌شناسی خانواده ایرانی، نشریه همشهری*. ۱۳۸۴/۱/۲۴.
- زندی، مجید. (۱۳۸۵)، *چشم‌های شیطانی ماهواره، نشریه جمهوری اسلامی*. ۱۳۸۵/۰۶/۱۴.
- شکرپیگی، عالیه. (۱۳۹۱)، *رسانه، زنان و مناسبات خانواده*، نشست انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- شکرپیگی، عالیه. (۱۳۹۱)، «*زنان، رسانه و مناسبات خانواده*»، تهران: کارگروه زنان و مناسبات خانواده انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- طباطبائی، صادق. (۱۳۹۱)، *طلوع ماهواره و افول ارزش‌ها*. تهران: انتشارات اطلاعات.

- طباطبائی، صادق. (۱۳۷۸)، «طلوع ماهواره و افول فرهنگ. (چه باید کرد؟)»، تهران، مؤسسه اطلاعات، چاپ دوم.
- صفری شالی، رضا. (۱۳۹۲)، نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر ساختار خانواده. سال پنجم، شماره چهارم. فصلنامه علمی و پژوهشی انتظام اجتماعی دانشکده علوم و فنون انتظامی.
- عریضی، فروغ السادات؛ وحید، فریدون؛ دانش، پروانه. (۱۳۸۵)، ماهواره و هویت جنسیتی دختران جوان. مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره هفتم، شماره ۲
- فتحعلی‌زاده، مجتبی. (۱۳۹۱ و ۱۳۹۲)، بررسی پیامدهای گسترش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر هویت فرهنگی خانواده. مطالعات عملیات روانی، شماره ۳۵.
- فداکار دیلمانی، مقصود. (۱۳۸۰)، اوقات فراغت جوانان شهرستان ارومیه، بررسی تأثیر عوامل فرهنگی برنامه‌های ماهواره‌ای تلویزیون بر قشر جوان.
- کاستلز، مانوئل. (۱۳۹۶)، قدرت ارتباطات، ترجمه: حسین بصیریان جهرمی تهران: علمی و فرهنگی
- گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی. (۱۳۸۸)، «تهدیدات رسانه‌ای و راهبردهای مقابله»، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ اول.
- گل چین، مسعود؛ سخایی، ابوب؛ افشانی، علیرضا. (۱۳۹۱)، مطالعه میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و مناسبات خانوادگی در بین شهروندان تهرانی. مطالعات راهبردی زنان، شماره ۵۶
- مزیدی شرف‌آبادی، محمدرضا؛ مرتضوی، محمود رضا؛ افشانی، سیدعلی رضا. (۱۳۹۳)، مقایسه نگرش افراد مطلقه و متأهل پیرامون نقش ماهواره در انسجام خانواده. مجله: Quarterly of Sociological Studies of Youth
- منتظر قائم، مهدی؛ محمدی، جعفر. (۱۳۹۱)، «شبکه‌های تلویزیونی استانی و بازنمایی هویت‌های بومی»، فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان غربی، دفتر تحقیقات کاربردی فا. استان آذربایجان غربی، سال پنجم، شماره چهاردهم و پانزدهم.
- مهرداد متانی؛ رمضان حسن‌زاده؛ علی‌اکبر فرهنگی. (۱۳۹۲)، نگرش مخاطبان قائم‌شهری به شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای، فصلنامه مطالعات فرهنگ - ارتباطات، شماره ۲۱.
- نعمتی انارکی، داود؛ خطیب زاده، سمیرا. (۱۳۹۳)، بررسی میزان تأثیرات روانی شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم بر زنان مخاطب تهران، مطالعات عملیات روانی، شماره ۴۰.

بررسی تأثیر برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای ... ۱۸۹

- نعمتی انارکی، داوود؛ خطیب زاده، سمیرا. (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر سرمایه‌های شبکه ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی. (مورد مطالعه: شبکه ماهواره‌ای جم)، پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، شماره ۱۱.
- نعیمی، محمدرضا. (۱۳۹۱)، «تأثیر تعامل خانواده و ماهواره در بروز پدیده طلاق»، *مجله تخصصی جامعه‌شناسی*، سال اول، شماره اول.
- نقیب السادات، سیدرضا؛ نظری، مینا. (۱۳۹۱)، «ماهواره، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و بحران هویت»، *فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان غربی*، دفتر تحقیقات کاربردی فا. استان آذربایجان غربی، سال پنجم، شماره چهاردهم و پانزدهم.
- هاشمیان فر، سیدعلی؛ خدایی، هاجر. (۱۳۹۴)، تحلیل محتوای سریال‌های ماهواره در ارائه الگوی نقش به زنان و کاهش امنیت خانواده‌ها. (تحلیل محتوای کیفی سریال کوزی گونی پخش شده از شبکه جم.تی.وی). *مجله پژوهش نامه نظم و امنیت*، شماره ۲۹.
- *هفته‌نامه صبح صادق*. (۱۳۹۳)، گسترش هدفمند شبکه‌های ماهواره‌ای. شماره ۴۳۱.
- ویندال، سون؛ سیگنایزر، بنو؛ اولسون، جین. (۱۳۷۶)، «کاربرد نظریه‌های ارتباطات»، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، چاپ اول.
- Barnidge, Matthew. (2015). *The role of news in promoting political disagreement on social media. School of Journalism and Mass Communication*, University of Wisconsin-Madison, 5050 Vilas Hall, 821 University Avenue, Madison, WI 53706, United States.
- Bushman BJ, Huesmann LR. (2006). *Short-term and Long-term Effects of Violent Media on Aggression in Children and Adults*. Arch Pediatr Adolesc Med. 160:348–352.
- Cecil, A. (2013). Development of Mass Media. In Time Toast. Retrieved December 11. from: <http://www.timetoast.com/timelines/development-of-mass-media>
- Corey Ross, Mass Communications, Society, and Politics from the Empire to the Third Reich. (Oxford University Press 2010) on Germany
- Curtis, A. (2013). Brief History of Social Media. In University of North Carolina at Pembroke. Retrieved December 11. from:

<http://www.unep.edu/home/acurtis/NewMedia/SocialMedia/SocialMediaHistory.html>

- Happer, Catherine. (2013) Special Thematic Section on "Societal Change": The Role of the Media in the Construction of Public Belief and Social Change. Greg Philoa. *Journal of Social and Political Psychology*, Vol. 1(1), doi:10.5964/jspp.v1i1.96.
- Huesmann LR. (2005). *Imitation and the effects of observing media violence on behavior. In: Hurley S, Chater N, editors.* Perspectives on imitation: From neuroscience to social science; Volume 2: Imitation, human development, and culture. Cambridge, MA: MIT Press; pp. 257-266.
- Huesmann, L. Rowell. (2007). *The Impact of Electronic Media Violence: Scientific Theory and Research.* Published in final edited form as: *J Adolescent Health.* 41(6 Suppl 1): S6-13.
- McGrath, S. (2012) The Impact of New Media Technologies on Social Interaction in the Household. Available at <https://www.maynoothuniversity.ie/sites/default/files/assets/document/SiobhanMcGrath.pdf> Retrieved 29.8.2015.
- McLeod D.M; Kosicki G.M; McLeod J.M. (2009). *Media Effects: Advances in Theory and Research.* New York: Routledge. pp. 228-251.
- Merton, R. (1968). *Social Theory and Social Structure.* (enlarged edition) New York, The Free Press.
- Nerone, John. (2006). "*Approaches to Media History*". In Valdivia, Angharad N. A companion to media studies. Wiley-Blackwell. p. 102.
- Parents and the media: A study of social differentiation in parental media. ELSEVIER. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2009.03.001>. Volume 37, Issue 3, June 2009, Pages 185-200.
- Surette, R. (2007). *Media, crime, and criminal justice: Images, realities, and policies.* (3rd ed.). Belmont, CA: Thomson Wadsworth. Winston Network.